WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Archwilydd Cyffredinol Cymru
Auditor General for Wales

Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol: Archwiliad o'r cam 'Byddwn yn gweithio gyda phartneriaid i sicrhau ein bod yn targedu cefnogaeth i'r plant hynny sydd mewn perygl o brofiadau andwyol yn ystod plentyndod yn ystod 1,000 diwrnod cyntaf eu bywydau' – **Cyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot**

Blwyddyn archwilio: 2018-19

Dyddiad cyhoeddi: Gorffennaf 2019

Cyfeirnod y ddogfen: 1383A2019-20

Paratowyd y ddogfen hon ar gyfer defnydd mewnol Cyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot fel rhan o waith a gyflawnir yn unol â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Nid chymerir unrhyw gyfrifoldeb gan yr Archwilydd Cyffredinol, staff Swyddfa Archwilio Cymru nac mewn perthynas ag unrhyw aelod, cyfarwyddwr, swyddog neu gyflogai arall yn ei gymhwyster unigol, nac mewn perthynas ag unrhyw drydydd parti.

Os ceir cais am wybodaeth y gallai'r ddogfen hon fod yn berthnasol iddo, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd dan adran 45 o Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae'r Cod adran 45 yn nodi'r arfer wrth ymdrin â cheisiadau y disgwylir i awdurdodau cyhoeddus ei ddilyn, gan gynnwys ymgynghori â thrydydd partïon perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, Archwilydd Cyffredinol Cymru, Swyddfa Archwilio Cymru a thrydydd partïon perthnasol. Dylai unrhyw ymholiadau ynghylch datgelu neu ailddefnyddio'r ddogfen hon gael eu hanfon i Swyddfa Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay. Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.

Roedd y tîm a gyflawnodd y gwaith yn cynnwys Colin Davies, Alison Lewis a Richard Hayward dan gyfarwyddyd Jane Holownia.

Cynnwys

Mae'r Cyngor wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy o ran datblygu'r cam, ond mae cyfleoedd i wreiddio'r pum ffordd o weithio ymhellach.

Adroddiad cryno

Adroddiad manwl

Rhan Un: Canfyddiadau'r Archwiliad 6

Mae'r Cyngor wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy o ran datblygu'r cam, ond mae cyfleoedd i wreiddio'r pum ffordd o weithio ymhellach 6

Mae'r Cyngor wedi ystyried y manteision hirdymor wrth bennu'r cam hwn ac mae'n cydnabod yr angen i ddatblygu mesurau deilliant 6

Mae atal yn hanfodol i'r dull y mae'r Cyngor yn ei ddefnyddio i ddatblygu'r cam hwn 7

Mae'r Cyngor yn cydnabod yr angen am ddull integredig i gynyddu i'r eithaf y manteision sy'n deillio o'r cam hwn ac mae'n cefnogi hyn trwy'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus 8

Mae'r Cyngor yn cydweithio gyda phartneriaid i ddylunio a datblygu'r cam 9

Mae'r Cyngor yn cynnwys partneriaid allweddol wrth ddatblygu'r cam ac yn y dyfodol mae angen iddo sicrhau ei fod yn cynnwys amrywiaeth lawn ei gymunedau 10

Rhan Dau: Ymateb y Cyngor 11

Atodiadau

Atodiad 1 – Dangosyddion Cadarnhaol o'r Pum Ffordd o Weithio 13

Adroddiad cryno

Crynodeb

Pam y cynhaliom ni'r Archwiliad

1 Yn unol â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 (y Ddeddf) mae'n ofynnol yn statudol i Archwilydd Cyffredinol Cymru (yr Archwilydd Cyffredinol) archwilio cyrff cyhoeddus i asesu i ba raddau y maent wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth wneud y canlynol:

a. pennu eu hamcanion llesiant; a

b. cymryd camau i'w cyflawni.

Mae'r Ddeddf yn diffinio'r egwyddor datblygu cynaliadwy fel gweithredu mewn modd: '…sy'n ceisio sicrhau bod anghenion y presennol yn cael eu diwallu heb beryglu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion hwythau'.

2 Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol ddarparu adroddiad ar ei archwiliadau ar gyfer Cynulliad Cenedlaethol Cymru o leiaf flwyddyn cyn bob un o etholiadau'r Cynulliad. Rhaid cyhoeddi'r adroddiad cyntaf o'i fath erbyn 2020, cyn etholiadau'r Cynulliad yn 2021.

3 Yn ystod 2018-19 mae'r Archwilydd Cyffredinol yn cynnal archwiliadau ar draws y 44 o gyrff a gwmpesir gan y Ddeddf i oleuo'i adroddiad ar gyfer y Cynulliad Cenedlaethol.

4 Ym mis Mai 2018, cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol ei adroddiad, **'Myfyrio ar Flwyddyn Un - Sut mae cyrff cyhoeddus wedi ymateb i Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015)'**. Daeth i'r casgliad bod cyrff cyhoeddus yn cefnogi egwyddorion y Ddeddf ac yn cymryd camau i newid y ffordd y maent yn gweithio.

5 Wrth ddatblygu ein dull o gynnal yr archwiliadau yn ystod 2018-19 fe wnaethom ymgysylltu ag ystod o randdeiliaid gan gynnwys trwy ein gwaith peilot yn ystod 2017-18. Fe wnaethom hefyd gydweithio'n agos gyda Chomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol.

6 Gan bod y gwaith rhagarweiniol ym mlwyddyn un wedi cynnwys ystyried sut yr oedd cyrff cyhoeddus wedi pennu eu hamcanion llesiant, prif ffocws y gwaith hwn yw'r ffordd y mae cyrff cyhoeddus yn cymryd camau i gyflawni eu hamcanion llesiant.

7 Mae canfyddiadau'r adroddiad hwn yn seiliedig ar waith maes a wnaethom yn ystod y cyfnod rhwng mis Tachwedd 2018 a mis Ionawr 2019.

8 Mae'r adroddiad hwn yn nodi ein canfyddiadau o'n harchwiliad o'r cam, 'Byddwn yn gweithio gyda phartneriaid i sicrhau ein bod yn targedu cefnogaeth i'r plant hynny sydd mewn perygl o brofiadau andwyol yn ystod plentyndod yn ystod 1,000

diwrnod cyntaf eu bywydau'. Mae'r cam hwn yn cefnogi amcan llesiant 1 y Cyngor, 'Gwella lles plant a phobl ifanc.'

9 Mae hefyd yn nodi ymateb cychwynnol y Cyngor i'n canfyddiadau.

Yr hyn y gwnaethom ei archwilio

10 Fe archwiliom ni i ba raddau y mae'r Cyngor yn gweithio'n unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn ei waith gyda phartneriaid i sicrhau bod cefnogaeth yn cael ei thargedu i'r plant hynny sydd mewn perygl o brofiadau andwyol yn ystod plentyndod yn ystod 1,000 diwrnod cyntaf eu bywydau.

11 Er mwyn gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy, rhaid i gyrff cyhoeddus ystyried y 'ffyrdd o weithio' canlynol.

Arddangosyn 1: y 'pum ffordd o weithio'

Mae'r tabl isod yn nodi'r 'pum ffordd o weithio' a ddiffinnir yn nogfen 'Hanfodion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol[1]' Llywodraeth Cymru.

Y Pum Ffordd o Weithio
Hirdymor Pwysigrwydd sicrhau cydbwysedd rhwng anghenion tymor byr a'r angen am ddiogelu'r gallu i ddiwallu anghenion tymor hir hefyd.
Atal Sut gall gweithredu i atal problemau rhag digwydd neu waethygu helpu cyrff cyhoeddus i gyflawni eu hamcanion.
Integreiddio Ystyried sut gall amcanion llesiant y corff cyhoeddus effeithio ar bob un o'r nodau llesiant, ar bob un o'u hamcanion eraill, neu ar amcanion cyrff cyhoeddus eraill.
Cydweithio Gallai cydweithredu ag unrhyw berson arall (neu wahanol adrannau yn y corff ei hun) helpu'r corff i fodloni ei amcanion llesiant.
Cynnwys Pwysigrwydd cynnwys pobl sydd â diddordeb mewn cyflawni'r nodau llesiant, a sicrhau bod y bobl hynny'n adlewyrchu amrywiaeth yr ardal maent yn ei gwasanaethu.

12 Canfu ein harchwiliad fel a ganlyn: **Mae'r Cyngor wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy o ran datblygu'r cam, ond mae cyfleoedd i wreiddio'r pum ffordd o weithio ymhellach.**

[1] Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 Yr Hanfodion, Llywodraeth Cymru (2015)

Adroddiad manwl

Rhan Un: Canfyddiadau'r Archwiliad

Mae'r Cyngor wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy o ran datblygu'r cam, ond mae cyfleoedd i wreiddio'r pum ffordd o weithio ymhellach

Mae'r Cyngor wedi ystyried y manteision hirdymor wrth bennu'r cam hwn ac mae'n cydnabod yr angen i ddatblygu mesurau deilliant

Yr hyn y chwilion ni amdano

13 Fe chwilion ni am dystiolaeth o'r canlynol:

- dealltwriaeth drylwyr am anghenion cyfredol a hirdymor a'r heriau a chyfleoedd cysylltiedig;
- cynllunio dros raddfa amser briodol;
- adnoddau a ddyrennir i sicrhau manteision hirdymor; a
- monitro ac adolygu priodol.

14 Cafodd ein harchwiliad ei oleuo hefyd gan y dangosyddion cadarnhaol ar gyfer yr 'hirdymor' yr ydym wedi'u hadnabod a'u defnyddio fel rhan o'r archwiliad hwn.[2]

Yr hyn a ganfuom

15 Canfuom y cryfderau canlynol:

- mae gan y Cyngor ddealltwriaeth glir am y manteision hirdymor posibl y gall y cam hwn eu dwyn i fywyd unigolyn;
- ceir sylfaen dystiolaeth gref ar gyfer yr angen i gyflawni'r cam hwn, gan gynnwys ymchwil genedlaethol sy'n dangos bod mwy o brofiadau andwyol yn ystod plentyndod yn cydberthyn â deilliannau iechyd ac economaidd gwaeth i unigolion;
- mae gan y Cyngor bryderon sylweddol ynghylch parodrwydd rhai plant ar gyfer yr ysgol ac mae'n deall sut y bydd y cam o gymorth i fynd i'r afael â hyn; ac

[2] Gweler Atodiad 1

- mae'r Cyngor yn cydnabod yr angen i ddatblygu mesurau sy'n canolbwyntio ar ddeilliannau i ddangos tystiolaeth o'r effaith.

16 Canfuom y meysydd canlynol ar gyfer gwella:

- mae angen i'r Cyngor gasglu data fel ei fod yn gallu:
  - deall y materion mewn digon o fanylder;
  - cadarnhau sut y mae llwyddiant yn edrych (yn seiliedig ar ddeilliannau); a
  - gwybod sut y mae'n mynd i fesur deilliannau.
- dylai'r Cyngor ystyried sut y bydd yn gwerthuso effaith gweithio gyda theuluoedd mewn ffordd fwy cydweithredol yn y tymor byr, canolig a hir i oleuo'r broses o ailfodelu gwasanaethau ac unrhyw newidiadau posibl mewn patrymau buddsoddi.

Mae atal yn hanfodol i'r dull y mae'r Cyngor yn ei ddefnyddio i ddatblygu'r cam hwn

Yr hyn y chwilion ni amdano

17 Fe chwilion ni am dystiolaeth o'r canlynol:

- dealltwriaeth drylwyr am natur y broblem a'r math o broblem y gallai'r cam helpu i'w hatal rhag digwydd neu fynd yn waeth;
- adnoddau a ddyrennir i sicrhau y bydd manteision ataliol yn cael eu cyflawni; a
- gwaith i fonitro ac adolygu pa mor effeithiol yw'r cam o ran atal problemau rhag digwydd neu fynd yn waeth.

18 Cafodd ein harchwiliad ei oleuo hefyd gan y dangosyddion cadarnhaol ar gyfer 'atal' yr ydym wedi'u hadnabod a'u defnyddio fel rhan o'r archwiliad hwn.[3]

Yr hyn a ganfuom

19 Canfuom y cryfderau canlynol:

- mae'r cam yn canolbwyntio'n gryf ar atal, gan y bydd y camau gweithredu'n helpu i leihau'r tebygolrwydd y bydd plant yn cael profiadau andwyol yn ystod plentyndod;
- ceir dealltwriaeth glir bod y cam yn amcanu at dorri cylch negyddol patrymau ymddygiadol camweithredol teuluoedd ac effeithiau canlyniadol hynny;
- mae gan y cam y potensial i gyflawni effeithlonrwydd costau trwy atal problemau'n gynnar, cyn eu bod yn dod yn fwy cymhleth a hirdymor; ac

[3] Gweler Atodiad 1

- mae adnoddau wedi cael eu dyrannu i ganlyn arni â'r Cynllun Peilot Cymuned Plant yng Ngorllewin Sandfields a bydd y gwaith hwn o gymorth i gyflawni'r cam.

20 Canfuom y meysydd canlynol ar gyfer gwella:

- ystyried sut y byddai gwella data a dealltwriaeth gyfannol am gymunedau yn gallu:
  - gwella gwybodaeth am achosion sylfaenol;
  - darparu dealltwriaeth well am ddeilliannau gwahanol ymyriadau i helpu'r Cyngor i adeiladu ar arfer llwyddiannus;
  - ei gwneud yn bosibl defnyddio dulliau wedi'u targedu a'u teilwra'n fwy i fynd i'r afael â'r materion; a
  - gwella dealltwriaeth am asedau cymunedol a sut y gellir datblygu'r rhain a'u defnyddio i gefnogi pobl, teuluoedd a chymunedau;
- archwilio'r defnydd o ddadansoddeg data i gefnogi'r gwaith hwn, er enghraifft sefydlu proffiliau ar gyfer teuluoedd lle mae profiadau andwyol yn ystod plentyndod yn fwy tebygol o ddigwydd.

Mae'r Cyngor yn cydnabod yr angen am ddull integredig i gynyddu i'r eithaf y manteision sy'n deillio o'r cam hwn ac mae'n cefnogi hyn trwy'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus

Yr hyn y chwilion ni amdano

21 Fe chwilion ni am dystiolaeth o ystyried y canlynol:

- sut y gallai'r cam hwn gyfrannu at y saith nod llesiant cenedlaethol;
- sut y bydd cyflawni'r cam hwn yn effeithio ar amcanion llesiant y Cyngor a blaenoriaethau ehangach; a
- sut y bydd cyflawni'r cam hwn yn effeithio ar amcanion llesiant cyrff cyhoeddus eraill.

22 Cafodd ein harchwiliad ei oleuo hefyd gan y dangosyddion cadarnhaol ar gyfer 'integreiddio' yr ydym wedi'u hadnabod a'u defnyddio fel rhan o'r archwiliad hwn.[4]

Yr hyn a ganfuom

23 Canfuom y cryfderau canlynol:

- mae cysondeb amlwg rhwng cynllun llesiant y Cyngor ac un y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC);

[4] Gweler Atodiad 1

- mae aliniad uniongyrchol rhwng y cam hwn a'r amcan blynyddoedd cynnar a'r amcan cymunedau diogel a chydnerth yng nghynllun llesiant y BGC;
- mae'r Cyngor wedi ystyried sut y mae'r cam hwn yn integreiddio â mentrau presennol eraill yn y Cyngor, er enghraifft y Cynllun Peilot Cymuned Plant yng Ngorllewin Sandfields; ac
- mae profiadau andwyol yn ystod plentyndod yn fenter genedlaethol, a gychwynnwyd gan Iechyd Cyhoeddus Cymru, ac mae'r agenda gyffredin hon yn helpu i sicrhau integreiddio mwy effeithiol rhwng partneriaid.

24 Canfuom y meysydd canlynol ar gyfer gwella:

- bod y Cyngor yn ystyried sut y mae'n mynd ati ymhellach i wreiddio dull integredig ar draws gwasanaethau i sicrhau bod yr holl staff yn meddwl sut y gall manteision sy'n deillio o'u gwasanaeth gael eu cynyddu i'r eithaf a sut y gall unrhyw wrthdaro posibl gael ei adnabod a'i reoli.

Mae'r Cyngor yn cydweithio gyda phartneriaid i ddylunio a datblygu'r cam

Yr hyn y chwilion ni amdano

25 Fe chwilion ni am dystiolaeth bod y Cyngor:

- wedi ystyried sut y gallai weithio gydag eraill i gyflawni'r cam (i gyflawni ei amcanion llesiant, neu gynorthwyo corff arall i gyflawni ei amcanion llesiant);
- yn cydweithio'n effeithiol i gyflawni'r cam; ac
- yn monitro ac yn adolygu a yw cydweithio'n ei helpu ef neu'n helpu ei randdeiliaid i gyflawni amcanion llesiant.

26 Cafodd ein harchwiliad ei oleuo hefyd gan y dangosyddion cadarnhaol ar gyfer 'cydweithio' yr ydym wedi'u hadnabod a'u defnyddio fel rhan o'r archwiliad hwn.[5]

Yr hyn a ganfuom

27 Canfuom y cryfderau canlynol:

- mae'r Cyngor yn mynd ati'n weithredol i hybu cydweithio wrth ddatblygu ei ddull o gyflawni'r cam cymhleth hwn;
- cafwyd presenoldeb ardderchog gan bartneriaid yn y gweithdy ymgysylltu cyntaf ac ewyllys cryf yn yr ystafell i newid y system bresennol i wella trefniadau gweithio mewn partneriaeth er mwyn cefnogi cymunedau'n well; ac

[5] Gweler Atodiad 1

- mae'r BGC wedi cael ei wahodd yn ddiweddar i ddod yn gorff braenaru ar gyfer prosiect partneriaeth Llywodraeth Cymru i Drawsnewid y Blynyddoedd Cynnar, a fydd yn helpu i gefnogi'r cam hwn.

28 Canfuom y meysydd canlynol i'w gwella:

- gydag adnoddau ychwanegol cyfyngedig ac sydd â therfyn amser wedi'u nodi i gyflawni'r cam hwn ar hyn o bryd, bydd angen i'r Cyngor, gyda'i bartneriaid, feddwl sut i ddarparu adnoddau i gyflawni'r cynllun gweithredu. Bydd angen ystyried sut i newid y ffordd y mae pethau'n cael eu darparu ar hyn o bryd gan gynnwys, o bosibl, ailflaenoriaethu gwariant i fentrau ataliol.
- cadarnhau ffyrdd o helpu i fonitro ac adolygu pa un a yw mentrau cydweithio gyda phartneriaid ar brofiadau andwyol yn ystod plentyndod yn effeithiol.

Mae'r Cyngor yn cynnwys partneriaid allweddol wrth ddatblygu'r cam ac yn y dyfodol mae angen iddo sicrhau ei fod yn cynnwys amrywiaeth lawn ei gymunedau

Yr hyn y chwilion ni amdano

29 Fe chwilion ni am dystiolaeth bod y Cyngor:

- wedi adnabod pwy y mae angen iddo'u cynnwys wrth ddylunio a chyflawni'r cam;
- wedi mynd ati mewn ffordd effeithiol i gynnwys rhanddeiliaid wrth ddylunio a chyflawni'r cam;
- wedi defnyddio canlyniadau cynnwys pobl i ddylanwadu ar ddatblygu a chyflawni'r cam; ac
- wedi ceisio dysgu gwersi a gwella'i ddull o gynnwys.

30 Cafodd ein harchwiliad ei oleuo hefyd gan y dangosyddion cadarnhaol ar gyfer 'cynnwys' yr ydym wedi'u hadnabod a'u defnyddio fel rhan o'r archwiliad hwn.[6]

Yr hyn a ganfuom

31 Canfuom y cryfderau canlynol:

- yn y gweithdy ymgysylltu cyntaf, ym mis Tachwedd 2018, helpodd partneriaid allweddol i ddatblygu themâu allweddol ar gyfer y cam. Bydd sesiwn ddilynol yn cael ei threfnu ym mis Ebrill/Mai 2019 i rannu'r cynllun gweithredu.
- egwyddor allweddol sy'n tanategu'r cam yw deall yr hyn y mae ar gymunedau unigol ei angen a sut y mae cymorth cyffredinol, yn ogystal â

[6] Gweler Atodiad 1

chymorth wedi'i deilwra, yn cael ei werthuso a'i addasu'n barhaus; i allu 'camu i fyny' a 'chamu i lawr' fel y bo angen lle mae gwasanaethau cymorth yn y cwestiwn.

- mae'r Cyngor yn bwriadu cynnal sesiwn ymgysylltu gyda rhieni a gofalwyr i rannu'r cynllun gweithredu a chael eu barn arno.
- fe wnaeth canlyniadau o ymgysylltu â rhieni a phlant, fel rhan o sefydlu'r Cynllun Peilot Cymuned Plant, helpu i adnabod dwy brif thema'r rhaglen: parodrwydd ar gyfer addysg ac iechyd meddwl a lles emosiynol.

32 Canfuom y meysydd canlynol ar gyfer gwella:

- er mwyn ymgysylltu mewn modd ystyrlon â chymunedau wrth ddatblygu'r cynllun gweithredu, mae angen i'r Cyngor ystyried gwahanol ffyrdd y gall hwyluso'r broses o gynnwys y gymuned a meithrin ymddiriedaeth i alluogi'r gwaith i fod yn effeithiol. Enghraifft yw cynnig y Cyngor i weithio gyda chymunedau unigol i ddatblygu naratif wrth ystyried 'sut mae da yn edrych?' o ran parodrwydd ar gyfer yr ysgol.
- wrth gynnwys cymunedau ar y cynllun gweithredu, dylid sicrhau bod amrywiaeth lawn y gymuned yn cael ei chynnwys.

Rhan Dau: Ymateb y Cyngor

33 Yn dilyn cwblhau ein gwaith maes fe gyflwynon ni ein canfyddiadau i uwch swyddogion y Cyngor a gwasanaethau Iechyd mewn gweithdy ym mis Chwefror 2019. Yn y gweithdy hwn dechreuodd y Cyngor ystyried ei ymateb i'n canfyddiadau. Mae'r camau gweithredu canlynol yn cynrychioli meddyliau'r Cyngor am y camau gweithredu y gallai eu cymryd mewn ymateb i'r cyfleoedd a adnabuwyd trwy'r gwaith adolygu. Bydd y Cyngor yn ystyried y rhain ymhellach ochr yn ochr â'r camau gweithredu sy'n datblygu gyda phartneriaid i symud y gwaith ar brofiadau andwyol yn ystod plentyndod yn ei flaen a bydd yn amcanu at integreiddio'r ddau gynllun gweithredu sy'n dod i'r amlwg i greu un cynllun gweithredu.

Arddangosyn 2: camau gweithredu'r Cyngor

Camau gweithredu gan y Cyngor a adnabuwyd yn y gweithdy adrodd yn ôl ar 26 Chwefror 2019 ac a adolygwyd ac a ddiwygiwyd gan y Cyngor ym mis Mehefin 2019	
1.	Datblygu dull mwy systematig o ddeall cymunedau a ffactorau sy'n gwneud teuluoedd yn agored i niwed, gan gynnwys: • cyflwyno/gwreiddio model arweinyddiaeth newydd sy'n cefnogi dull mwy cydgysylltiedig ar draws gwasanaethau (gan gynnwys nodau ar y cyd) a dealltwriaeth gyffredin; ac • ymgysylltu â chymunedau i ddatblygu naratif o ran parodrwydd ar gyfer yr ysgol.
2.	Y Cyngor i helpu i ysgogi newid sylfaenol mewn arferion gweithio gyda phartneriaid ac archwilio sut i fesur deilliannau – i gyflawni newid cynaliadwy. Gallai hyn gynnwys: rhoi cynnig ar fethodolegau gwahanol, gan gynnwys y defnydd posibl o astudiaethau achos a gwersi o ymarfer mewn ffordd systematig i hwyluso dysgu parhaus a helpu ymarfer proffesiynol i esblygu.
3.	Datblygu dealltwriaeth am asedau cymunedol ar draws y Cyngor a sut y gellid defnyddio/datblygu'r rhain i gefnogi cymunedau.
4.	Cyfranogi yn y rhaglen Gweithredu Cynnar gyda'n Gilydd a gychwynnwyd gan Heddlu De Cymru. Cyflwyno cynllun peilot yng Ngorllewin Sandfields i ganolbwyntio ar brofiadau andwyol yn ystod plentyndod er mwyn ystyried sut y gall asiantaethau gydweithio'n fwy effeithiol i gefnogi cymunedau.
5.	Ystyried addasu modelau gwasanaeth i ailbennu cydbwysedd cyllidebau ac adnoddau tuag at wario ar yr agenda ataliol.
6.	Neilltuo adnoddau TG a pholisi corfforaethol i ddatblygu dadansoddeg data a chudd-wybodaeth.

34 Byddwn yn parhau i fonitro cynnydd y Cyngor o ran rhoi'r camau gweithredu hyn ar waith, ac i ba raddau y maent yn mynd i'r afael â'r materion yr ydym wedi'u hadnabod yn ein canfyddiadau.

Atodiad 1

Dangosyddion Cadarnhaol o'r Pum Ffordd o Weithio

Mae'r tabl isod yn nodi 'dangosyddion cadarnhaol' ar gyfer pob un o'r pum ffordd o weithio yr ydym wedi'u hadnabod ac y byddwn yn eu defnyddio i helpu i oleuo ein hasesiadau i ganfod i ba raddau y gall cyrff fod yn cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy (EDC). Nid ydym yn bwriadu defnyddio'r dangosyddion fel 'rhestr wirio'. Dylid eu hystyried yn 'ddangosyddion' a fydd yn ein helpu i ddod i gasgliadau, yn hytrach nag yn 'benderfynyddion' sy'n nodi i ba raddau y mae corff yn gweithredu yn unol â'r EDC wrth gymryd camau i gyflawni ei amcanion llesiant.

Arddangosyn 3: Dangosyddion Cadarnhaol o'r Pum Ffordd o Weithio

Beth fyddai'n dangos bod corff yn cymhwyso'r ffordd o weithio hirdymor yn llawn?
• Ceir dealltwriaeth glir am yr hyn y mae 'hirdymor' yn ei olygu yng nghyd-destun y Ddeddf. • Maent wedi dylunio'r cam i gyflawni'r amcan(ion) llesiant a chyfrannu at eu gweledigaeth hirdymor. • Maent wedi dylunio'r cam i gyflawni manteision yn y tymor byr neu ganolig, y ceir cydbwysedd rhyngddynt a'r effaith dros yr hirdymor (yng nghyd-destun y prosiect). • Maent wedi dylunio'r cam yn seiliedig ar ddealltwriaeth soffistigedig am yr angen a phwysau yn awr ac yn y dyfodol, gan gynnwys dadansoddiad o dueddiadau'r dyfodol. • O ganlyniad, ceir dealltwriaeth gynhwysfawr am risgiau a chyfleoedd yn awr ac yn y dyfodol. • Mae adnoddau wedi cael eu dyrannu i sicrhau bod manteision hirdymor yn ogystal â manteision byrdymor yn cael eu cyflawni. • Ceir ffocws ar gyflawni deilliannau, gyda cherrig milltir/camau cynnydd wedi'u nodi lle bydd deilliannau'n cael eu cyflawni dros yr hirdymor. • Maent yn agored i ffyrdd newydd o wneud pethau a allai helpu i ddwyn manteision dros yr hirdymor. • Maent yn gwerthfawrogi gwybodaeth ac yn mynd ar drywydd dulliau seiliedig ar dystiolaeth.
Beth fyddai'n dangos bod corff yn cymhwyso'r ffordd o weithio ataliol yn llawn?
• Mae'r corff yn ceisio deall achosion sylfaenol problemau fel bod modd mynd i'r afael â chylchoedd negyddol a heriau sy'n pontio'r cenedlaethau. • Mae'r corff yn ystyried heriau o safbwynt systemau cyfan, gan gydnabod a gwerthfawrogi'r manteision hirdymor y gallant eu dwyn i bobl a lleoedd. • Mae'r corff yn dyrannu adnoddau i gamau ataliol sy'n debygol o gyfrannu at ddeilliannau gwell a defnydd gwell o adnoddau dros y tymor hwy, hyd yn oed lle gallai hyn gyfyngu ar y gallu i ddiwallu rhai anghenion byrdymor. • Ceir trefniadau penderfynu ac atebolrwydd sy'n cydnabod gwerth camau ataliol ac yn derbyn gostyngiadau byrdymor mewn perfformiad ac adnoddau wrth fynd ar drywydd gwelliannau a ragwelir mewn deilliannau ac yn y defnydd o adnoddau.

Beth fyddai'n dangos bod corff yn defnyddio dull 'integredig'?
• Mae unigolion ar bob lefel yn deall eu cyfraniad at wireddu'r weledigaeth a'r amcanion llesiant. • Mae unigolion ar bob lefel yn deall yr hyn y mae gwahanol rannau o'r sefydliad yn ei wneud ac yn mynd ati mewn modd rhagweithiol i geisio cyfleoedd i weithio ar draws ffiniau sefydliadol. Caiff hyn ei efelychu yn eu gwaith gyda chyrff cyhoeddus eraill. • Mae unigolion ar bob lefel yn cydnabod y dibyniaethau traws-sefydliadol sy'n rhan o wireddu'r uchelgais a chyflawni'r amcanion. • Ceir diwylliant agored lle mae gwybodaeth yn cael ei rhannu. • Ceir dealltwriaeth sydd wedi datblygu'n dda am y modd y mae'r amcanion llesiant a'r camau i'w cyflawni'n effeithio ar gyrff eraill yn y sector cyhoeddus. • Mae unigolion yn gweithio mewn modd rhagweithiol ar draws ffiniau sefydliadol i wneud y cyfraniad mwyaf posibl ar draws y nodau llesiant a lleihau effeithiau negyddol i'r eithaf. • Mae trefniadau llywodraethu, strwythurau a phrosesau'n cefnogi hyn, ac felly hefyd ymddygiadau.
Beth fyddai'n dangos bod corff yn cydweithio'n effeithiol?
• Mae'r corff yn canolbwyntio ar le, cymuned a deilliannau yn hytrach na ffiniau sefydliadol. • Mae gan y corff ddealltwriaeth dda am amcanion partneriaid a'u cyfrifoldebau, sy'n helpu i lywio gweithgarwch cydweithredol. • Mae gan y corff berthnasoedd cadarnhaol ac aeddfed â rhanddeiliaid, lle caiff gwybodaeth ei rhannu mewn ffordd agored a thryloyw. • Mae'r corff yn cydnabod ac yn gwerthfawrogi'r cyfraniadau y gall yr holl bartneriaid eu gwneud. • Mae'r corff yn ceisio canfod prosesau cyffredin a ffyrdd cyffredin o weithio, lle y bo'n briodol.
Beth fyddai'n dangos bod corff yn cynnwys pobl yn effeithiol?
• Deall pwy y mae angen eu cynnwys a pham. • Myfyrio pa mor dda y mae'r anghenion a'r heriau a wynebir gan y bobl hynny'n cael eu deall ar hyn o bryd. • Gweithio mewn modd cydgynhyrchiol, gan weithio gyda rhanddeiliaid i ddylunio a chyflawni. • Ystyried barn rhanddeiliaid fel ffynhonnell wybodaeth hanfodol a fydd yn helpu i gyflawni deilliannau gwell. • Sicrhau bod yr amrywiaeth lawn o randdeiliaid yn cael eu cynrychioli a'u bod yn gallu cymryd rhan. • Bod â pherthnasoedd aeddfed, seiliedig ar ymddiriedaeth â'i randdeiliaid lle ceir deialog barhaus a lle caiff gwybodaeth ei rhannu mewn ffordd agored a thryloyw. • Sicrhau bod rhanddeiliaid yn deall effaith eu cyfraniad. • Ceisio adborth gan randdeiliaid allweddol a ddefnyddir i helpu i ddysgu a gwella.

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500
Fax: 029 2032 0600
Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales
Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500
Ffacs: 029 2032 0600
Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru
Gwefan: www.archwilio.cymru